

Oponentský posudek diplomové práce

Kristýna Kupfová, Duch svatý ve velikonočním dění – Kříž a zmrtvýchvstání v pneumatologiích S. Bulgakova, Y. Congara a J. Moltmanna, diplomová práce, Praha, UK ETF, katedra systematické teologie, 2009, 114s včetně příloh.

Práce obsahuje úvod, čtyři statě (Třikrát pneumatologie, Trojiční koncepty v pneumatologiích B-C-M, Duch svatý a vybraná velikonoční témata, Duch svatý v pašijním a velikonočním příběhu) a závěr. Seznam literatury (v primární části dělený na Pneumatologie, Související christologie, v sekundární na K autorům a Další použitá literatura) obsahuje celkem 49 titulů. Přílohy tvoří synopse životopisných dat autorů a výpis obsahů jejich pneumatologií.

Tématem práce je srovnání pneumatologií a teologických východisek těchto pneumatologií tří významných teologů: Pravoslavného Bulgakova, katolického Congara a protestantského Moltmanna – na pozadí méně probádaného tématu: velikonočních událostí ukřížování a vzkříšení. Není to volba nahodilá: Zkoumaní autoři nebyli vrstevníky, ale nebyli ani „mimoběžci“ – období jejich životů se částečně překrývala a ve svém díle také na sebe (aspoň někdy) navazovali. Volba tří klasických tradic je přirozená, výzkum poskytuje asi nepoužitelnější materiál, není to však možnost výlučná. Do příspěvku k ekumenické teologii, jímž předložená práce bezesporu je, by bylo možné zahrnout i „heterodoxní tradice“ (viz Miroslav Volf ve své ekumenické eklesiologii) či neortodoxní, leč vlivné či pozoruhodné přístupy, které komparaci mohou učinit instruktivnější i napínavější.

Autorka je dobře začtena do svých autorů i do tradiční problematiky, která je s pneumatologií spojena, a s přehledem (a se zřetelem na specifické důrazy: u Bulgakova „kenozí“, u Congara na „adopci“ a u Moltmanna na „život“) nám to vše prezentuje. Snaží se přitom prostřídat pořadí zkoumaných exponentů. Vzkříšení je pojednáno netradičně před Ukřížováním - z důvodu „větší problematičnosti“ otázky (role/působení) DS v druhém kontextu (9).

Autorčin styl je svěží a k formálním prohrškům téměř nedochází. Psaní anglických titulů není úplně sjednoceno (někdy kapitálky, někdy ne). Tituly jsou někdy nahodile zkracovány (bez počátečního avíza). V příloze Obsahy pneumatologií (108-114) by se hodilo uvádět před titulem i autora. Duch svatý je nazván „postavou“ (7 - asi evangelijního příběhu). Tak patrně i na s. 99: Domníváme se, že předposlední věta celé studie - „Mým cílem bylo začlenit postavu do příběhu, do kterého evidentně patří“ - má na zřeteli Ducha svatého. Z kontextu to nutně patrné není; je ovšem možné, že označení „[postavu] Ducha svatého“ z textu nedopatřením vypadlo. Nesrozumitelný je instrumentál na s. 12: „Nechávám stranou skutečnost, že nejedním současným pravoslavným teologem Bulgakov ke „špičce“ pravoslavné pneumatologie rozhodně patří“. Zdá se, že tu něco vypadlo. Autorka cituje Bauckhamův soud o významu Moltmannovy studie Ukřížovaný Bůh (14), ale ve své práci tento významný příspěvek k chápání vztahu velikonoce a boží Trojice žel zcela pomíjí. Určitá nerovnováha této jinak pozoruhodné komparace spočívá v tom, že autorka příležitostně doplňuje Bulgakova přímo v textu odkazy k jiným pravoslavným myslitelům (především Evdokimovi), vedle Congara aspoň zmiňuje Rahnera a v poznámkách cituje i některé další katolické autority a texty, v Moltmannově případě však další protestantské hlasy zcela pomíjí (nepočítáme-li několik málo okrajových odkazů v poznámkách). Přitom Karl Barth by si zmínku – zejména ve spojitosti s otázkou *filioque* - určitě zasloužil. Hovorové výrazy jako „přes dané pořadí nejede vlak“ (32), „bylo by dobré nemíchat jablka s hruškami“ (73) trochu překvapí, připouštím však, že četbu někdy trochu monotónních pasáží zpestřují. Všechny delší citáty ze srovnávaných pneumatologií jsou uváděny v poznámkách i ve francouzštině (což v případě

Moltmanna není ovšem originál a je na škodu, že zde nebyl upřednostněn německý originál, se kterým autorka také pracuje a příležitostně jej i cituje),

Věcně lze studii sotva co vytknout. Jsem příznivcem toho, aby teologické texty prezentované na univerzitě byly v úvodu opatřeny kratičkým „vstupem“, který i nahodilým čtenářům z jiných akademických domén naznačí, kde se to právě ocitli, ale to zatím u nás není běžnou praxí, proto manko v tomto ohledu nelze vytýkat ani této práci. Ta nás vtahuje hned do dogmatiky, i když se ohlášeným tématem hned nezabývá. Dokonce si myslím, že „přípravné“ kapitoly jsou trochu přeexponovány (autorka to v závěru aspoň částečně přiznává: problém *filioque* nemusel být traktován v takové šíři). Mám také za to, že „velikonoční“ témata (kap. 3) nejsou prokazatelně velikonoční (ani „nasáklé Velikonocemi“), jak se domnívá autorka: některé lze zrovna tak dobře charakterizovat jako „vánoční“ nebo „letniční“. Vlastní téma studie je opravdu na zřeteli jen v závěrečné kapitole tvořící méně než čtvrtinu textu. Je s podivem, že v textu, který chce zůstat v rámci biblické látky (biblického příběhu), se bez vysvětlení mluví o Absolutnu – jakkoli jde o parafrázi formulací probíraného teologa (Bulgakova). Nemám nejmenší tušení, o čem hodlá věta „Teprve vztahem ke stvoření se Absolutno stává Bohem“ (44) vypovídat. Nepříliš přesvědčivá je argumentace proti nahrazení tetragramu božího Jména opisem Pán (67n). I dogmaticko-teologický traktát má jistě doxologický aspekt, ale není to liturgický text určený zasvěceným posluchačům. Teologie vždy promlouvá i k širšímu publiku, a proto musí také vysvětlovat jak a proč je „jedinečné“ jedinečné (tj. *jiné* než to, co známe nebo čím sami jsme). „Jedinečné“ (unikátní) mohou přece svým způsobem být i velmi nesvaté nebo nestoudné věci. Autorku zaráží, že Moltmann překládá Ježíšovo oslovení Otce jako Abba (Mk 14,36) výrazem „milý Otče“, a pokládá to za „zavádějící“ (89.p.18). Proč? Není „zavádějící“ spíš tradiční zdvojení „Abba, Otče“, které nenaznačuje, že jde o zdvojnásobení vyjadřující důvěrný vztah?

To všechno jsou ovšem jen drobnosti. Předložená studie je obsahově i zpracováním velmi hodnotná a zaslouží si nejvyšší ocenění.

Petr Macek